

Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Pars I. De Testamentis, Codicillis, & ultimis voluntatibus. Pars II. De Hærede, & Hæreditate. Pars III. De Legitima Trebellianica, & aliis Detractionibus

Luca, Giovanni Battista de

Coloniae Agrippinae, 1690

Summa Sive Compendium. Eorum, quæ in Foro magis practicabilia, continentur in hoc Lib. IX. de testamentis, & Codillis, aliisque ultimis voluntatibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74043](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74043)

SUMMA SIVE COMPENDIUM

Eorum, quæ magis in foro Practicabilia, habentur
in hoc Lib. IX. De Testamentis, & Codicil-
lis, aliisque ultimis voluntatibus.

INDEX RVBRICARVM.

- I.
De testamentorum, aliarumque ultimarum voluntatum origine, ac introductione, an scilicet de jure naturæ, vel positivo sit; Et de consequenti de potestate Principis, vel legis positivæ prohibendi ultimas voluntates, vel eis dispensandi; Et de testamentorum, aliarumque ultimarum voluntatum generibus, à num. 1. ad 14.
- II.
De activa testamenti fatione, quibus competat, vel respectivè denegetur; Et qui testabiles, vel intestabiles in jure dicantur, à num. 15. ad 30.
- III.
De intestabilitate passiva, sive de illis, cum quibus testari prohibitum sit. à num. 31. ad. 42.
- IV.
De forma, vel solemnitate in prophanis ac non privilegiatis testamentis, aliisque ultimis voluntatibus generaliter adhibenda. à num. 43. ad 69.
- V.
De testamentis circa solemnitates privilegiatis, eas nullas, vel minores desiderantibus, ex locorum legibus particularibus, vel Principum indultis, nec non de testamentis militum, vel patris inter liberos, sive ad causas pias, à num. 70. ad 78.
- VI.
De testamenti, vel alterius ultimæ voluntatis, aliàs solemnis, ac perfectæ, accidentali inefficacia, ob revocationem, vel inofficiositatem, aliamque nullitatem à lege inductam, sive ob conversionem in aliam speciem, aut per caducationem, aliumque casum, à num. 79. ad 90.
- 8 Quodque propterea potest quis cum pacto jurato se facere intestabilem.
- 9 Favore pia causa potest quis omnia donare, atque ita testandi facultatem sibi adimere.
- 10 Solemnitas, vel forma testamentorum est inventum juris civilis, & non procedit in testamentis ad pias causas vel inter liberos, ideoque Princeps dictæ forma vel solemnitati dispensat.
- 11 Lex positiva induxit plures diversas species ultimarum voluntatum.
- 12 Distinguuntur plures species ultimarum voluntatum.
- 13 De differentiis inter unam, & alteram ultimarum voluntatum speciem, & quid referat dispositionem esse directam, vel obliquam.
- 14 De subdistinctionibus, vel diversis speciebus illius directæ voluntatis, cui testamenti nomen, seu vocabulum congruat.
- II.
15 De regula, ut quilibet censetur habilis ad testandum qui non reperitur prohibitus, & de effectibus regulæ.
- 16 Impuberes non habent testamenti fationem, sed sufficit ut sit cæpta dies ultima anni decimi-quarti.
- 17 Quid ubi malitia suppleat ætatem.
- 18 Furiosi, vel amentes sunt etiam intestabiles, neque in hoc supplet favor pia causa, & de probatione amentia, & qualis esse debeat.
- 19 An bonè regulata dispositio attendatur pro validitate actus.
- 20 In dubio an præsumptio assistat validitati, vel invaliditati. si adesse possunt lucida intervalla.
- 21 Quid de prodigiis.
- 22 De filiis familias ut sint intestabiles, excepta donatione causa mortis de consensu patris, & quomodo iste consensus præstari debeat.
- 23 Fallit in Castrensibus, vel quasi, & quid in clericis respectu adventitiorum.
- 24 De muto surdo, & cæco.
- 25 De intestabilitate servorum, & de illa meretricum.
- 26 De illa Monachorum, aliorumque Religiosorum.
- 27 Quid de professoribus religionum militarum.
- 28 De intestabilitate, vel intestabilitate clericorum secularium, & de Cardinalibus, vel dispensariis.
- 29 De testamento condito per ingressum Religionem, quando perfectionem recipiat, & an sit revocabile.
- 30 De intestabilitate eorum, qui servi pœna efficiantur.

SUMMARIUM.

- I.
1 AN testamenta, aliaque ultima voluntates sint de jure naturali, vel positivo.
- 2 Quod lex natura potius id prohibeat, & aliqua nationes prohibuerint.
- 3 Quomodo probetur, ut sit juris positivi, quia nempe plures reddat intestabiles, ac dispensabiles.
- 4 Quale dicatur impedimentum nature, cui dispensari non potest.
- 5 Si esset juris natura, lex positiva solemnem probationem desiderare non posset.
- 6 Verius est, ut testandi facultas proveniat à beniguitate legis positivæ.
- 7 Ideoque Princeps ultimis voluntatibus derogare potest.
- 8 Quodque propterea potest quis cum pacto jurato se facere intestabilem.
- 9 Favore pia causa potest quis omnia donare, atque ita testandi facultatem sibi adimere.
- 10 Solemnitas, vel forma testamentorum est inventum juris civilis, & non procedit in testamentis ad pias causas vel inter liberos, ideoque Princeps dictæ forma vel solemnitati dispensat.
- 11 Lex positiva induxit plures diversas species ultimarum voluntatum.
- 12 Distinguuntur plures species ultimarum voluntatum.
- 13 De differentiis inter unam, & alteram ultimarum voluntatum speciem, & quid referat dispositionem esse directam, vel obliquam.
- 14 De subdistinctionibus, vel diversis speciebus illius directæ voluntatis, cui testamenti nomen, seu vocabulum congruat.
- II.
15 De regula, ut quilibet censetur habilis ad testandum qui non reperitur prohibitus, & de effectibus regulæ.
- 16 Impuberes non habent testamenti fationem, sed sufficit ut sit cæpta dies ultima anni decimi-quarti.
- 17 Quid ubi malitia suppleat ætatem.
- 18 Furiosi, vel amentes sunt etiam intestabiles, neque in hoc supplet favor pia causa, & de probatione amentia, & qualis esse debeat.
- 19 An bonè regulata dispositio attendatur pro validitate actus.
- 20 In dubio an præsumptio assistat validitati, vel invaliditati. si adesse possunt lucida intervalla.
- 21 Quid de prodigiis.
- 22 De filiis familias ut sint intestabiles, excepta donatione causa mortis de consensu patris, & quomodo iste consensus præstari debeat.
- 23 Fallit in Castrensibus, vel quasi, & quid in clericis respectu adventitiorum.
- 24 De muto surdo, & cæco.
- 25 De intestabilitate servorum, & de illa meretricum.
- 26 De illa Monachorum, aliorumque Religiosorum.
- 27 Quid de professoribus religionum militarum.
- 28 De intestabilitate, vel intestabilitate clericorum secularium, & de Cardinalibus, vel dispensariis.
- 29 De testamento condito per ingressum Religionem, quando perfectionem recipiat, & an sit revocabile.
- 30 De intestabilitate eorum, qui servi pœna efficiantur.

III.

- 31 Quilibet censetur habilis ad factionem testamenti passivam, etiam servi, & Monachus.
- 32 Quid de religione, quae sit etiam incapax in communi, & in quibus casibus ista sit etiam capax testamentaria dispositionis.
- 33 De dispositione ad favorem Religionis in particulari, cum prohibitione ne acquiratur Religioni, vel Monasterio.
- 34 De incapacitate spuriorum obtinendi ex testamento patris, vel alterius ascendentis.
- 35 Quid de legitimitate.
- 36 De instabilitate cogentium testatorem, seu alias adhibentium dolum, vel machinationem, aut alias delinquentium, & offendentium testatorem.
- 37 De sibi adscribentibus in testamento.
- 38 De incapacitate curatoris, vel medici, seu Iudicis, & similibus.
- 39 De incapacitate concubinarum clerici, vel militis.
- 40 De illa secundi conjugis, vel eorum qui praesudicent vocatis ad successionem necessariam.
- 41 Illegitimorum incapacitas non procedit quoad alimentum, & quomodo.
- 42 Quid de legitimitate, vel illegitimorum filii legitimi.
- IV.
- 43 De testamento iuxta formam juris canonici in cap. cum esset coram parochio, & testibus.
- 44 An confessorius suppleat in hoc vicem parochi, & quando.
- 45 Sine parochio, vel confessorio sufficiunt quatuor testes.
- 46 Qualis idoneitas in testibus requiratur.
- 47 Quid hac forma testandi conveniat solum graviter infirmis, sed non placet, seu declaratur.
- 48 Etiam in prophanis hac forma attenditur in terra Ecclesiae immediatae.
- 49 Non autem in Urbe ex Statuto.
- 50 Quid de terris Ecclesiae mediatae.
- 51 An parochi scriptura adhibeatur fides eodem modo quo Notario.
- 52 An in terris Imperii, sed in foro ecclesiastico admitti debeat eadem testandi forma.
- 53 De distinctione generali plurimum specierum ultima voluntatis de iure civili.
- 54 De distinctione duarum specierum testamenti solemnium, & nuncupativum.
- 55 De testamento solemnium eiusque forma, & rigore, & quod rarius sit ejus usus.
- 56 De testamento nuncupativo, nuncupatione explicita parum testato, vel commendabili.
- 57 De testamento nuncupativo nuncupatione implicita, eiusque forma.
- 58 De cautela adhibendi Notarium, ac de super conficiendis instrumentum, & quid operetur.
- 59 De scheda identitate, ac difficultatibus de super cadere solitis, & quomodo in hoc procedendum sit.
- 60 De qualitate scheda ad effectum dicte formae testamenti nuncupativi nuncupatione implicita.
- 61 An ista forma testandi suffragetur circa heredis institutionem.
- 62 De testamento nuncupativo nuncupatione explicita, & quid referat adhiberi Notarium.
- 63 De testamento nuncupativo, & signis ad interrogationem.
- 64 De numero testium in testamento desiderato, eorumque qualitate.

Gard. de Luca P. I. de Testam.

- 65 Debent esse rogati, & qualis debeat esse rogatus.
- 66 Quando scriptura testamenti quamvis in formis fide digna sit.
- 67 De pluribus speciebus obliquae dispositionis, cui testamenti nomen non conveniat, & qui numerus testium in eis requiratur.
- 68 De testamentis caecorum.
- 69 De Statutis, & legibus particularibus in testamentis mulierum certam majorem solemnitatem desiderantibus.

V.

- 70 Sufficit testari iuxta solemnitates, ac formam inductam a statuto loci.
- 71 Quid respectu exemptorum, vel bonorum extra territorium.
- 72 De indultis concedi solitis testandi sine solemnitatibus, & in specie de testamentis Cardinalium, & an sola scheda sufficiat.
- 73 Idem de testamentis ad pias causas, & de pluribus ad hanc materiam.
- 74 De testamentis militiaribus.
- 75 De illo patris inter liberos.
- 76 De quibus in his testamentis privilegiatis dispensari soleat, & praesertim circa recognitionem scheda, ac fidem testium.
- 77 De imperfectione voluntatis etiam in hac specie testamentorum attendenda, & quando haec adesse dicatur, & in specie de testamento patris inter liberos, quando imperfectio haec non obstat.
- 78 De consuetudine ut Episcopus testetur ad pias causas pro decedentibus ab intestato.

VI.

- 79 De testamenti invaliditate ob omissionem heredis institutionem, & quando haec non obstat.
- 80 An in heredis institutione certa forma verborum requiratur.
- 81 Quid ubi incertus est heres institutus.
- 82 De invaliditate ob praeiterationem, vel exheredationem, & an ea non obstante, legata debeantur.
- 83 An huic nullitati, vel inofficiorum subiacent testamenta militum, & clericorum.
- 84 De aliis speciebus invaliditatis ob dolum, vel vim, seu ob calorem iracundiae, aut ob suggestiones, vel quod aliena voluntati dispositio commissum sit.
- 85 De revocatione prioris testamenti per secundum, & de implicita revocatione per longum tempus, & quid ubi certa forma recursus praescripta est.
- 86 De revocatione ob cancellationem, vel alia argumenta, & quid per inimicitiam superventam.
- 87 Qui petiit hereditatem ex testamento jure directo, an recurrat ad codicillos.
- 88 Clausula codicillares, vel similes quando suffragentur.
- 89 Heredis praedeceffus testatori, causat testamenti caducationem.
- 90 Ab intestato etiam decedere dicitur qui testamentum ordinet, cujus vigore nemo hereditatem adeat.
- 91 Per codicillos testamentum non revocatur.
- 92 Neque per superventam amentiam.
- 93 De fidei commisso, eiusque fide.
- 94 An superventientia filiorum, causat revocationem.
- 95 Quando dicatur dispositum per ultimam voluntatem, vel per contractum.
- 96 Quae testantium conditiones, & praecepta sperni possint.
- 97 De executoribus testamentariis.
- 98 De modo recognoscendi testamenta.

De LUCA
de
testamentis
et cat.
CVI
3

I.

De testamentorum, ac ultimarum voluntatum origine, ac introductione, an scilicet de jure natura, vel positivo sit; Et de consequenti, de potestate Principis, vel legis positiva prohibendi ultimas voluntates, vel eis dispensandi; Et de testamentorum, ac ultimarum voluntatum generibus.

Naturali jure, facultatem testandi, seu alias post mortem, de bonis suis disponendi, hominibus competere. scholasticorum communis traditio est; Eaque decepti, forenses aliqui, idem quoque asseruere; Erroneum tamen est assumptum, in foro merito non receptum, cum nullibi naturæ jus habeatur scriptum, nisi quod legitur in ea Divinæ legis parte, quæ moralia, à naturali ratione, vel instinctu originem trahentia concernit; Quinimò, naturæ legem, vel rationem, potius id prohibere, plurium sententia est, illi non improbabili rationi innixa, ut morte omnia dissolvente, atque per eam bonorum dominio resolutio, incongruum sit, ut voluntas possessoris eo tempore inhabili effectum fortiat, quo jam annihilatus est, ac dominium amisit, adeo ut ex historicorum testimonio doceamur, plures gentes, vel nationes id vetasse, hoc tit. disc. 1. & de fideicommiss. disc. 41. ubi latius.

Ejusdemque juris civilis Romanorum (à quo præmissi scholasticorum traditio derivat) contextus id probat, dum ex accidentali impedimento servitutis, vel patriæ potestatis, vel ætatis, seu criminis, aut impedimenti ejus, cum quo disponi contingat, multos reddit intestabiles, quos tamen, pro ejus, vel Principis libito dispensabiles facit; Id etenim facere non posset, si ex naturæ jure, vel beneficio, facultas hæc tributa esset, cum natura hujusmodi personarum distinctiones, vel accidentalia impedimenta non agnoscat.

Illud verò naturæ impedimentum, dicitur, quod à iudicii imperfectione, vel mentis infirmitate pendet, cui positiva lex dispensare non potest.

Minusque eadem lex, extrinsecas potuisset statuere solemnitates, quæ ab eadem viva, vel mortua dispensabiles essent, cum in iis, quæ sunt naturalis juris, omnium iudicio naturalis probatio sufficiens reputetur, Divino quoque oraculo ita comprobante.

Verius igitur, ac firmiter est, ut ex positivæ legis benignitate id manet, improprie autem per eandem juri naturæ referatur, ita pro humana intelligentia explicando, quendam naturalem instinctum qui à magis communi civili vita nobis insitus est, eo ipso quod rationis compotes efficiamur, ob quem, etiam viventium dominium, liberaque bonorum dispositio, seu pactorum observantia, eidem juri, per eandem improprietatem refertur, eodem disc. 41. de fideicommiss. ubi de his omnibus, & hoc tit. pluries.

Hinc de consequenti manat, ut rejecta sententia eorum, qui juri naturæ id referunt; Verior, magisque recepta sit altera forensium opinio, ut positiva legi sive mortua sit, sive viva (quæ in supremi Principis voluntate esse dicitur,) potestas competat, hujusmodi testandi facultatem, habilibus quoque interdicens, eodem modo quo potestas est, non à natura, sed ab ipsa lege inhabilitatis, dispensandi, defunctorumque supremis voluntatibus in tempus inhabile, atque post eorum annihilationem collatis, tam in substantia, quam in modo derogandi, successores quoque ab observantia eximendi, seu alias dispensandi.

Eademque ratio exigit, ut ea legis positivæ determinatio, quæ illas inter vivos omnium bonorum dispositiones inficit, per quas disponens in testabilem se reddat, quemadmodum ubi pietatem continent, ab eadem lege sustinentur, ita quoque, ubi jurisjurandi religione munitæ sint; Publico etenim principali bono, vel bonis moribus naturalibus non repugnantibus, juramenti observantiam, lex Divina præcipit, ideoque positivæ legi seculari, huic præcepto dispensandi potestas non competit; Ea solum concessa, quæ præsumptam inducat probationem illius defectus naturæ, qui hoc religionis vinculum non obligatorium reddit, quasi quod efficienata omnium bonorum dispositio, quæ testandi facultatem adimat, doli, seu violentiæ, ac metus, ob ejus inverisimilitudinem, in ducat præsumptionem, qua tamen sublata per contrariam veritatem, quæ hujusmodi suspicionem excludat, nulla congrua subest ratio, quæ hujusmodi obligatoriam dispositionem, jurisjurandi præsertim, religione munitæ, inficere debeat, dum eandem quamvis non juratam, pietas causæ sustinet. eod. disc. 41. de fideicommiss.

Longè verò certius est, ut testandi forma, vel solemnitas, juris positivi merum inventum sit, ideoque receptum est, ut piæ dispositiones, juris positivi subjectionem non habentes, solaque naturali veritate contentæ, tali formæ subjectæ non sint disc. 13. cum pluribus seqq. Eodem modo quo ipsamet positiva lex, in parentum ultimis voluntatibus cum liberis id statuit disc. 26. & 27. & 75. Ideoque Principis indulto hujusmodi formæ, vel solemnitati dispensari posse, inconcussa recepta praxis docet, disc. 6. & sequen.

Quamvis autem unicum sit magis generale genus ultimarum voluntatum, eadem tamen positiva lex, vel in ratione formæ, vel pro habilitate testantis, sive testamentarii, vel ob effectus exinde resultant, plura induxit, ac distinctit ultimarum voluntatum genera subalterna, seu species.

Alia enim est dispositio directa, per quam directè, ac immediatè, testamentarius à testante capiat; Alia verò obliqua, per quam, mediatè, ac per alterius, unicum, vel plura successiva organa, dispositionis emolumentum obtineatur; Prout unius, vel alterius dispositionis, plura sunt genera; Aliquibus etenim (juxta earum diversas formulas) testamentorum nomen, seu vocabulum congruit; Aliis codicillorum; Aliis legatorum; Aliis mortis causa donationum, vel capionum; Ac aliis simplicium ultimarum voluntatum, quibus pro legis civilis subtilitatibus, nullum ex præmissis vocabulis congruat.

Ea differentiarum ratione militante, inter illas dispositiones, quæ testamentorum nomine, seu titulo dignæ sunt, ac aliis aliorum enunciatorum generum naturam sortientes, ut ex testamento directè, ac immediatè obtineatur emolumentum, propria etiam auctoritate capiendum; In aliis autem cum obliqua, ac mediata ab eo successore, cui hæredis universalis nomen tribuitur, ut potè testantis personam in omnibus, ex legis fictione, representante, pro generali regula (à plerisque tamen limitationibus non immuni,) emolumentum debeat obtineri, quod quandoque aliquam testamentario præjudicalem diminutionem causat, pro eo emolumento, quod lex huic medio, vel instrumento, tanquam implementi, mercedem, seu præmium statuit.

Illud

Illud autem genus, cui testamentorum nomen, seu titulus congruit, in plures, diversasque species, ob diversas formulas, vel solemnitates, eadem positiva lex civilis distinguit; Alia etenim generice sunt paganica, Alia verò militaria testamenta; Atque eadem, sive de una, sive de altera specie; Alia sunt, quæ solemnia, sive in scriptis dicuntur; Alia verò nuncupativa; Illaque subdividentur; Alia quoque recipiunt, quoniam; Alia sunt ea, quæ nuncupatione explicita dicuntur; Alia verò, quæ implicita, juxta diversas eorum formulas, in ipsarum particulari Rubrica recensitas.

Aliaque ex jure canonico suborta est distinctio, ut scilicet; Alia sint testamenta, quæ ad juris civilis præscriptum ordinata sunt; Alia verò quæ ad illud juris canonici; Illaque posterior species pro dispositionis qualitate, distinctionem quoque recipit, ut Alia sint, quæ ad prophanas; Alia verò quæ ad pias causas ordinantur, ob diversam eorum formulam, eodem modo, quo ex jure civili, ultra enunciata militum, ac paganorum distinctionem, altera habetur distinctio, inter testamentum patris inter liberos, ac illud cum extraneis, juxta varias formulas, de quibus infra in propria Rubrica.

II.

De activa testamenti facione, quibus competat, vel respectivè denegetur; Et qui testabiles, vel intestabiles in jure dicantur.

Affirmativa generalis regula, pro testandi facultate, cuiusque assistit, ut qui in jure prohibitus non reperitur, ad testandum habilis censetur, indeque resultat effectus, ut testamentarius, qui pro se regulam habet, alio probationis onere non pressus, fundatam habeat intentionem, transfuso onere in eum, qui ob testantis inhabilitatem, testamenti invaliditatem, tanquam regulæ limitationem alleget.

Inhabiles autem ad testandum lex, Primò censuit eos, qui naturæ defectum in voluntate pariantur, præsertim impuberes, in quibus ob immaturam ætatem, lex voluntatis imperfectionem præsumit, ideoque eos intestabiles esse decernit, usque quò pubertatem expleverint, Ea solum benigna dispositione concessa, ut ultimi anni dies, quamvis incapta, pro præfecta, seu completa habeatur.

Quamvis autem malitia ætatem superante frequenter casus præbeat in minori ætate iudicii, seu voluntatis perfectionem, quæ ad testandum sufficit, Adhuc tamen lex, utpotè iis adaptata, quæ frequentiora sunt, generalem desuper statuit regulam, ideoque hanc non admitti distinctionem; Admittendam tamen in iis, quæ ipsi legi civili subiecta non sint, sed naturali veritate, seu probatione contententur, ut sunt piæ dispositiones; Ad instar eorum, quæ in habilitate contrahendi matrimonium statutæ sunt, ut quamvis pro generali regula eadem ætas statuta sit, adhuc tamen ratio malitiæ ætatem superantis admittatur, cum naturalis veritas, legis præsumptionem vincat, ideoque piæ impuberum dispositiones, confitto de iudicii perfectione (in dubio tamen non præsumenda) substantur, suumque effectum forriri debent.

Mentis quoque infirmitate laborantes, quamvis ætate majores, lex meritò intestabiles de-
17 crevit, cum naturæ potius, quam ipsius positivæ le-

Card. de Luca P. I. de testam.

gis inhabilitas esse dicatur, neque piæ causæ favor hunc defectum supplet, utpotè circa solemnitates à positivo jure inductas, non autem quoad ea, quæ juris naturæ sunt, operativus.

Facti proinde potius, quam juris, fori quæstiones dignoscuntur super ultimarum voluntatum, & actuum inter vivos infectione, quæ ex hoc mentis defectu resultat, an scilicet ea mentis infirma valetudo probetur, quæ in ipso actu testandi ita vexet, ut intestabilem reddat, cum non omnis mentis habetudo, seu infirmitas, quæ aliquam phantasiæ partem tantum lædat, sive quæ lucida intervalla relinquat, hunc effectum producat, sed ea, quæ mentis validam operationem constanter impediatur.

Hinc proinde, certa generalis regula, vel determinatio, cuiusque casui applicabilis, statuenda non est, cum ex particularis facti qualitate, ac probationum efficaciam prudenti, beneque regulato Judicis arbitrio, (cui probationum materiam lex commisit) singulorum casuum varia decisio, pro eorum varietate pendeat.

Quæstione cadente super præsumptionis assistentia, cujus virtus, ac operatio est à probationis onere illum relevare, cui ipsa assistat, ita fundatam intentionem habenti, illud in eum transferendo, cui resistat; Idque non levem habet opinionum conflictum, potissimum verò ubi bene regulata dispositio sit, quam antiqui Romani Senatus exemplo, attendi debere, ac sufficere plurimum sententia est; Eorum autem probabilior censenda est, quæ distinctionis fædere rem decedit, ut penè in omnibus fori quæstionibus fieri debere mone-
19 mur.

Generalis etenim regula, seu præsumptio facti, seclusis particularibus circumstantiis, mentis valetudini, ac validitati actus, assistit, onere conclusionis probationis in eum transfuso, qui contrarium dicat; Nimium tamen vaga est hæc generalitas, rarò ad quæstionum decisionem apta, cum nimium rari, penèque nulli casus dentur, in quibus absque hujus infirmæ valetudinis argumentis, quæstio hæc assumatur, ideoque præsupposita infirmitatis probatione, punctus est, an ea præcisum actus tempus percutiat, sive talis gradus existat, ut ipsius actum inhiat.

Distinctio igitur, à probabiliori, magisque iudicio sententia manans, ea est ut jam probata fixa, omnimodaque amentia, adeo ut lucidi intervalli negativam, per notabile tempus continuatum, iudicio peritorum, probationes, vel argumenta concludant; Et tunc regula invaliditati actus assistat, contraria valetudinis probatione in eo actu elidibilis, solusque dispositionis, prudens, beneque regulatus ordo, vel contextus, ad id non sufficiat, cum etiam stulti quandoque in proposito, quinimò nimium prudenter, & acutè loqui soleant, quod casui referendum venit, ut fatui Parisiensis, pluraque similia exempla docent, Vel quia non ab ipsis, sed à testamentariis, vel ab iis, qui pro eis operantur, bonus magisque prudens ordo ad machinationem tegendam affectari solet; Ac etiam quia omnes amentium piæ dispositiones validas canonizare oporteret; Bene tamen hoc ordine pro efficaci argumento cum aliis, quæ accedant, conjungendo ad allegatæ valetudinis probationem.

Ubi autem infirmitatis probatio ambigua sit, vel talis, ut contrariam valetudinis, aut lucidi intervalli potentiam habeat, ut in iis præsertim praxidis docet, qui ex accidentali, febris, vel iterius morbi molestiis, ac operatione mentis aliàs validæ, illam pati-

De LUCA
De
Testamentis
et c.

Pariantur infirmitatem, cui frænesis vocabulum tribui solet: Sive ubi ambiguum sit, an infirmitas non omnimoda sit, sed talis, ut aliquam hebetudinem solum causet, vel aliquam lædat phantasia partem, ut penè in omnibus, quamvis literatis, ac prudentibus, praxis docere videtur, cum majora ingenia id pati soleant, & tunc bene regulatus, ac prudens dispositionis ordo magnum præbet argumentum, ut in statu valetudinis magis, quam infirmitatis dispositio ordinata sit, vel è converso. Rarum verò est, ut hæc sola generalitas, pro una, vel altera parte, ad determinationem sufficiens reputetur, cum ex aliis argumentis, totaque facti massa, pro singularibus facti circumstantiis ea metienda sit, ideoque erroneum est, cum solis generalitatibus ambulare. *De testamentis amentium disc. 38. & seqq.*

21 An autem ea, quæ de amentibus lex disposuit, prodigis quoque congruant, quoties legitima contrahendi, seu aliàs irrevocabiler disponendi facultatis interdictio accedat, sub quaestione est; Aliquibus simpliciter affirmantibus, ex eo quod eadem urgeat ratio; Aliis autem simpliciter negantibus ex rationis diversitate, cum non nisi post mortem, ultima voluntas perfectionem recipiat, ac effectum sortiatur, ideoque sui ipsius denudatio, quæ prodigalitati effectus esse solet, non intrat; Aliis verò probabilibus, ex dicto prudentis, beneque regulati ordinis argumento, decisionem metientibus pro qualitate, ac circumstantiis facti, cuius revera est quaestio, generalem proinde regulam recipere non apta. *Sub tit. de alienat. & contract. disc. 36.*

22 Eos quoque lex civilis intestabiles reddidit, quos licet maiores, ac prudentes, patris potestatis nexus ligat, quamvis ejusdem patris consensus accedat, ea solum ultimæ voluntatis excepta specie, quæ in fieri, contractus, vel actus inter vivos habeat speciem, seu formam, quamvis in facto esse, ultima voluntas censeatur, cui donationis causa mortis nomen attributum est, dummodo ejusdem patris accedat assensus; Super cuius tempore Juristæ nimium certant, an scilicet pro solemnitate, atque ad integrandam personam desiderandus veniat, ut una credit opinio, qua retenta omninò contemporaneus, sive contextualis esse debet, adeo ut nec præcedere, nec subsequi valeat, minusque ad ipsius consentientis favorem præstari.

Probabilior verò, magisque recepta est altera opinio, ut pro solo interesse lex illum desideret, ideoque præcedere, ac subsequi, sibi que præstari valeat; Quinimò, ut interesse cessante quia nempe de iis agatur, quorum pater formalis usus fructum non habeat, nullatenus veniat desiderandus, tanquam ex cessante causa. *Sub tit. de dote disc. 32. & 33.*

23 Castrensia verò, vel quasi, eadem lex civilis ab hac prohibitione eximit, atque eos, qui in parentum potestate existunt, in his bonis patres familias, ac testabiles censuit; Ideoque sive eadem lex civilis sive canonica, seu veriùs una DD. opinio, ab aliorum contradictione non immunis, etiam in adventitiis, ac indifferentibus, quorum castrensum, vel quasi qualitas non congruat, in clericis induxit, cum declarationibus tamen, de quibus in sua sede, utpote non de facili compendiosè explicabilibus. *disc. 34.*

24 Mutum, & surdum à natura, lex intestabilem quoque reddidit, quando tale sit impedimentum, ut contrahendi quoque facultatem adimat; In cæco autem aliquam tamen majorem addidit solem-

mitatem in propria solemnitate Rubrica insinuatam.

25 Servorum intestabilitatem, foris hodiè non disputat, ut in antiquiori Romanæ Reipublicæ, vel Imperii tempore casus præbebat, quoniam interdictio inter ejusdem Christianæ Religionis professoribus, personarum servitutum usu, eoque in solis infidelibus retento, cum illi in infimo, ac depresso statu retineri soleant, atque aboletus videatur usus peculiorum, ac servilis administrationis, de quo antiquæ Romanorum leges adeo tractant, hinc testandi facultas de facto adempta remanet, atque juris civilis dispositio circa servorum peculium ab aula recessit; atque in plerisque locis, in meretricibus seu aliis inhonestam vitam ducentibus leges particulares aliquam intestabilitatis speciem induxerunt. *disc. 37.*

26 Ad servorum autem instar, in monachis, aliisque regularis vitæ; Institutum cum solemniter paupertatis voto profitentibus, hodierna praxis hanc intestabilitatem habet, dummodo solemniter, ac formale paupertatis votum accedat; Ideoque idem status Religiosus, adhuc in via, non autem in termino, qui in novitiis esse dicitur, hoc impedimentum non præstat; Quod ex dicto solemniter voto, etiam eos afficit, qui extra claustra, more sæcularium viventes, ecclesiasticas militias profiteantur, ut in illis Hierosolymitanæ Religionis contingit, ad aliorum claustralium professorum instar verè intestabilibus, nisi M. Magistri, cui singulariter, ac directè ad aliarum Religionum primos, ac supremos Prælatos, quibus id non conceditur, accedat dispensatio, in antiquis, seu patrimonialibus præsertim bonis concedi, neminique denegari solita; In aliis verò professis, solius Pontificiæ potestatis est dispensatio. *discurs. 35. & seqq. & disc. 9.*

27 Illius verò intestabilitatis effectus, in earum militiarum, vel Institutorum, seu Congregationum professoribus non resultat, in quibus, dicti formalis voti emissio solemniter non fiat, quamvis aliqua obedientiæ, vel Instituti observantiæ promissio accedat, quæ solemniter professionis figuram, seu imaginem habeat, ipsique professores aliorum Religiosorum jure, de facto censentur.

28 Clericos quoque sæculares, quamvis Ecclesiastica dignitate præditos, lex canonica, in iis, quæ Ecclesiæ, vel clericatus intuitu, vel occasione, parta sunt, intestabiles reddidit, firma remanente testandi facultate in patrimonialibus, ac aliis, quæ ex licita industria, aliaque occasione, ab Ecclesiâ vel clericatu extranea, parta sint, quibus prophani patrimonii vocabulum congruit ad Ecclesiastici discretionem; Ad illius distinctionis instar, quam inter castrense, & paganicum lex civilis tribuit in militibus, quorum jure censentur clerici, utpotè cælesti militiæ adscripti. *Sub tit. de benef. disc. 81. & seqq. & hoc tit. disc. 7.*

Nisi Pontificia dispensatio impedimentum tollat, ut in Cardinalibus præsertim, uniformis, atque inconcussa praxis docet, in aliis quoque in aliqua majori dignitate, vel ecclesiastico officio constitutis, nimium frequens. In quibus tamen, ubi professionis regularis vinculum quoque accedat, quamvis ad diversum Prælatuæ statum assumptis, ob duplex vinculum, duplex necessaria est solutio, vel dispensatio, sive unica, quæ illius qualitatis mentionem habeat specialem. *disc. 9.*

29 Eaque sæculari clerico concessa, ad regularem statum postea transitum facienti, non prodest, dum impedimentum, quod regularis professio pro-

producit, non tollit, nisi præventiva ejus quoque solutio, seu dispensatio accedat. *disc. 9.*

Quia verò professionum frequentior est usus, ante professionis emissionem testamentum ordi-
29 nandi, hinc duplex in hac dispositionum specie quaestio cadit; Una scilicet super revocandi facultate post jam sequutam eam fictam seu civilem mortem, quæ ex professione resultat; Et altera super tempore, quo testamentum, aliave dispositio perfectionem recipiat, an per ipsam mortem civilem à solemnii professione resultantem, vel potius naturalis expectanda sit.

In prima, regula est negativa ex Apostolica dispensatione recipiens limitationem; In altera verò Scribentium pugna, cum opinionum varietate dignoscitur; Probabilior autem, perfectioni ex morte civili resultanti assistit, limitationem recipiens ex diversa disponentis voluntate, cujus substantia principaliter attendenda potius venit, quam verborum formalitas, in qua tamen frequentius consuetudine leguleici vulgi incepta majorem vim constituere solet; Ideoque facti, ac voluntatis potius, quam Juris quaestio est, certam ac generalem non admittens determinationem, ex facti particulari qualitate pendentem. *disc. 33. & 36.*

Super ea intestabilitate certare solent Jurista, quam lex civilis, ad instar servorum, quos ex belli lege in captivitate habemus, in pœnæ servis lex civilis induxit; Vel quia lex novissima, ab homine libero hanc servitutem exulare debere statuerit; Vel quia usus contrariū receperit, Idque pariter certam, ac generalem juris regulam cuicumque casui adaptabilem non de facili recipit, cum à singulorū principatum, seu dominiorum legibus, vel Itylicis decisio pendeat, præsertim verò à publicationis bonorum usus; Eâ etenim intrante, inanis est testabilitatis quaestio, illorum bonorum respectu, quæ sub ipsa publicatione cadant, ut generaliter in Divinæ majestatis rebus statutum est, ut potè ubique criminosis, ac punibilibus, absque principatum vel territoriorum discretionem, ideoque nil remanet, in quo facultas exerecere valeat; In iis autem, in quibus hæc ratio non cadat probabilis est, ut etiam capitalis condemnatio, quamvis vera, multò minis ficta, seu contumacialis, intestabilitatem non causet. *Sub tit. de Regal. ad materiam confiscationis in supplemento.*

III.

De intestabilitate passiva, sive de illis, cum quibus testari prohibitum sit.

Eadem generalis regula affirmativa, quæ in activa testabilitate habetur, ut quilibet expressè non prohibitus, censei debeat habilis, fortius in passiva intestabilitate procedit, ut potè minoribus fallentibus subiecta, cum infantes, & pupilli, ac amentes, & surdi & muti, alique activæ testandi facultate destituti, à passiva non excludantur, quæ neque servis denegatur, ejus tamen effectum domini commodo, seu utilitati cedente; Quod ad instar, in Religiosis professis quoque habetur, ubi Monasterii, vel Religionis capacitas accedat, ut istius commodo dispositio cedat, ideoque valida sit.

Ubi verò Monasterii, seu Religionis quoque incapacitas urgeat, adhuc passiva testabilitas verificabilis est pro iis operibus, pro quibus, temporalium bonorum subsidium citrà Institutum violationem, vel repugnantiam congruum, seu necessarium sit, quia nempe pro Ecclesiæ, vel religiosæ domus constructione seu refectione, vel ornamento, sive pro sacra suppellectili, vel infirmorum necessitate, aliisque

similibus pro Religionum vario Instituto, cum in plerisque perpetua retentio ad redditum prohibita solum sit, non autem assecutio ad effectum vendendi ut pretium in quotidianos usus erogetur, Hisque cessantibus, disposita, universalis Ecclesiæ commo cedunt, cujus loco in plerisque Italix partibus Fabrica S. Petri ex Apostolica concessione succedit. *Sub tit. de Regular.*

Regularis verò status, ubi jam insinuatam solemnem, ac formalem paupertatis votum accedat, passivam intestabilitatem in particulari producit, ne dominium, liberaque dispositio ipsi professo quaeratur, cum utriusque incapacem lex cum reputet, ideoque licet ad particularis personæ usum, disponentis voluntas præcisè restricta sit, ipsi Religioni, vel Monasterio acquisitione prohibita, sub quaestione est, an hac prohibitione vitata, dispositio valida sit, atque Monasterii seu Religionis commo cedat, vel potius ipsa dispositio vitata remaneat, Aliis unam; Aliis verò alteram sententiam indefinitè tenentibus; Eâ tamen probabilior est, quæ distinguit, ut Monasterio seu Religioni, testatoris prohibitionem non obstante, bonorum habituale dominium quaeratur, ipsi autem Religioso administratio ac etiam discreta dispositio, vel in pios honestos usus permittatur; Nisi Religiosus executoris personam potius gerat, in usus à disponente volitos erogaturus; Ubi tamen id legis prohibitioni fraudem non faciat, ut ita Religioso, paupertatis votum eludendi præbeatur aditus, ideoque pro facti qualitate decidenda est quaestio.

Fraude verò accedente, seu aliàs dicto usu non permittendo, legis rigor, Monasterio, seu Religioni dispositionis commo (testatoris prohibitionem neglectâ) defert; pietatis verò, vel honestatis ratio congruentius exigit, ut à dispositionis agnitione abstinendum sit; Illi etenim justitiæ, ac æquitatis, cujus Ecclesia mater est, & cultrix, adversari videtur, ut præter domini voluntatem, ex subtilitate legis, aliena bona captanda sint; Nisi ejusdem verisimilis voluntatis ratio assistat, ut impedimento præcogitato, idem favore Religionis vel Monasterii dispositum esset. *disc. 36.*

Istius autem passivæ intestabilitatis quaestiones, foris audit frequentius, in iis, quos naturalium defectu laborantes, lex civilis patris testamentariæ, seu alterius dispositionis incapaces censuit, ut in incestuosos, & adulterinis, ac generaliter in iis, qui ex damnato coitu progenti sunt, sive qui ex legis civilis rigore, naturalium tantum requilita non habentes, inter spurios generaliter censentur, ista hujusmodi passiva intestabilitate pro diversa magis vel minus odibili spuritate regulanda, ac etiam pro existentia, vel respectivè carentia legitimæ prolis, ob quam, etiam iis, in quibus, ob natalium privilegiativam restitutionem, macula abluta est, ideoque sublata intestabilitas adhuc in aliquo obstat, ne major eorum conditio sit, quam legitimorum esset, juxta distinctiones de quibus in sua sede. *disc. 32. & sequentibus & 61. & 74.*

Transversalium quoque legitimorum favore, alique municipales leges hanc naturalium intestabilitatem induxerunt, legitimationis beneficio non obstante, ut Urbis præsertim statutaria lex disponit juxta distinctiones, de quibus pariter in propria sede. *dicto disc. 52.*

Per vim, vel dolum, seu machinationem, testatorem cogentes, vel inducentes, ut eorum favore vel aliorum, quos ipsi volunt, disponat, intestabiles quoque lex reputat, ita testantis voluntatem abesse præsumendo, *disc. 33. & 55.* sive ubi post testamentum,

De LUCA
de
testamentis
et
civili

tum ipse testamentarius, testatorem adeo gravi injuriâ afficiat, sive cum eo malè agat, ut prioris voluntatis revocationem, ac pœnitentiam lex præsumat; Ubi etenim post injuriam hujus voluntatis exercitium practicabile non sit, quia nempe testamentarius, testatorem occiderit, intestabilitas tunc non intrat, quæ incapacitatem producat, bene tamen indignitas, ob quam fiscus, dispositionis emolumentum auferit.

Sibi ipsi in testamento adscribentem lex huic passivæ intestabilitati supposuit, ut dispositio per ipsum scripta pro non, scripta sit, nisi veritatis, ac sinceritatis probationes vel efficacia argumenta illam tollant suspensionem, ob quam ita lex statuit *disc. 8.*

Curatorem, vel educatorem minoris, sive medicum respectu infirmæ testantis, vel Judicem, ac Advocatum, aliumque defensorem, respectu ejus, qui civilis, vel criminalis litis molestiam patiatur, lex pariter juxta unam opinionem, intestabilem reddidit; Id autem non simpliciter, sed pro facti qualitate recipiendum est, ubi illa urgeat ratio, cui lex innixa, talem intestabilitatem statuit *disc. 50. & 51.*

Utriusque cœlestis, ac terrestris militiæ professorum concubinas quoque intestabiles esse statutum est, nisi ex melioris frugis motivo id proveniat, sive alia accedat causa probabilis, quæ prohibitionis rationem cessare faciat; Idemque generaliter in iis, in quibus ob criminis, vel turpitudinis rationem, ita quoque statutum sit, cum etiam in donationibus id cautum sit. *disc. 46. & sub tit. de donat. disc. 42.*

Secundum conjugem in parte lex huic passivæ intestabilitati quoque subiecit, ne plusquam singularis filius primi conjugii obtineat, *sub tit. de succession.* In omnibus generaliter eadem passiva intestabilitate cadente in iis bonis in quibus aliorum necessaria successio sit, cum id potius activam percutiat; Ut in bonis restitutioni subjectis ex fideicommissis; Vel in secundum conjugem ex primi benevolentia ex lucrativo titulo obventis; Aut ubi per testantis mortem, sui juris, vel domini resolutione sequatur, ut in feudalibus, ac emphyteuticis pacti, & providentiæ formam habentibus, ac similibus contingit.

Illegitimorum autem passivam intestabilitatem, lex canonica in eo moderatur, quod necessaria, vel subsidiaria percutiat alimenta, ad quæ parentem, quamvis invitum, obligat; Quæstione cadente ubi dispositio alimentis proportionata, vel respectivè excessiva prætendatur, cujusnam debeat esse onus, unam, vel alteram qualitatem probandi, quod ex facti qualitate determinationem recipit, ut in propria sede. *disc. 53.*

Legitimatio quoque hanc intestabilitatem tollit, ubi tamen de ipsius parentis voluntate facta sit, aliamque non patitur infectionem, ob quam hæc operatio eidem neganda veniat, ideoque facti quæstio esse solet, quæ legitimantis voluntatem vel potestatem percutiat; Potissimum verò, an ab uno Principe, vel potestate concessa, in diverso dominio, vel diversa potestate seu jurisdictione hunc effectum operetur, quod ex variis distinctionibus determinationem recipit.

Legitimi autem filii, vel descendentes illegitimorum, huic intestabilitati non subjacent, nisi fraudis ratio suppetat, ut in gratiam patris illegitimi atque ad ejus commodum ita dispositum sit; Hæc autem fraus utpotè non præsumenda, per allegantem expressè, vel adminiculativè probanda est. *disc. 52. & seqq.*

I V.

De forma, vel solemnitate in prophanis, ac non privilegiatis testamentis, aliisque ultimis voluntatibus generaliter adhibenda.

Distinguendo jus civile à Canonico; Quatenus ad hoc secundum pertinet, etiam in prophanis, unica testandi forma præscripta est, nullâ datâ discretionè inter directas, vel obliquas, sive inter solemnes, vel nuncupativas dispositiones, cum illas, ac similes distinctiones, vel solemnitates à jure civili inductas, lex canonica negligat, atque indefinite quamcumque ultimam voluntatem, validam, ac efficacem declaret, quæ coram proprio parochio, ac duobus idoneis testibus fiat, Divino innixa oraculo, ut in ore duorum vel trium stet omne verbum.

Quamvis autem ista sit legis præcisa dispositio; Eam tamen Interpretes ampliando, vel restringendo, nimium alterasse videntur, dum vicem parochi, (qui præbyteri nomine explicatus est) communis Interpretum sententia recepit, ut suppleat etiam Confessarius, quamvis non sit proprius parochus; Istam tamen ampliationem restringendo ad illum ordinarium Confessarium, qui testatoris viventis sacramentales confessiones audire consueverat, adeo ut non sufficiat ille, qui in ea infirmitate per moribundum sit adhibitus.

Ista verò ita simpliciter sumpta distinctio, pragmatico more, cuicumque casui generaliter applicanda, non placet; Cum etenim, ex verioriententia, non solemnis forma sit, sed probatoria, hinc proinde non præcisa formalitas attendi debet, sed implementum finis, quem ista lex habuit, ut ultra duos ordinarios testes, alter accedat, qui ita qualificatus esse debeat, ut potè majori fide dignus; Sæpius etenim homines bene valentes adhibendo tales quales, doctrinâ vel probitate minus idoneos Confessarios, morientes tamen eos exquirere solent, qui prudentiâ, doctrinâ, & integritate, magis probati sint, ut cum eorum directione, animæ rationes cum Deo bene ordinent, ac etiam de bonis temporalibus bene disponant, ideoque absolum, ac improbabile est, ut ea fides, quæ primò adhiberi debet, huic deneganda veniat; Sive quod exterius, qui in domicilii loco ordinarium Confessarium habeat, alibi infirmatus, seu extra domicilium, cum isto modo disponere volens, hæc testandi formâ destitutus esset.

E converso autem ea convocatio adventitii Confessarii, cujus fidem testator in vita probatam, seu expertam non habeat, quæ ob acerbitatem morbi, vel mortis imminentiam sequi solet, testamentariorum fraudibus, ac machinationibus subjacet; Istius igitur rationis, vel finis attendita substantia potius quam leguleica generica traditione, pro facti qualitate, ac circumstantiis decisio metienda est, an ille insolitus Confessarius ad id sufficere debeat.

Ubi verò neque parochi, neque Confessarii interventus accedat, quamvis ipsa lex casum omittat; Communis tamen, ac recepta sapientum sententia statuit, ut quatuor testes ad id sufficiant, quasi quod, alii duo, parochi vel Confessarii vices rectè suppleant; unde edocemur, (ut insinuatum est) non solemnem, sed probatoriam esse hanc formam.

Ipsa verò lege idoneitatem in verbis explicante consueta leguleica simplicitas, verborum formalitati inhærendo, indebitè nimium super hac idoneitate se involvit, atque indiscretos adhibere solet rigores

gores ipsi legi aduersos, dum suæ dispositionis fundamentum, vel rationem Divini oraculi assignat, pro cuius praxi, ob suspensionem, cui magis subiacent morientium voluntates, aliquam pleniorē exigat probationem; Ideoque hoc sine spectato, pro facti qualitate, ac singulorum casuum circumstantiis ista major, vel minor idoneitas desideranda, seu regulanda est, illis neglectis rigoribus, qui à iuris civilis subtilitate derivant, cum Pontifex legislator legum temporalium mixturam abhorruisse potius vilis sit.

Eadem simplicitas puræ litteræ innixa, hanc testandi speciem, seu facultatem illis tantum tribuit, qui gravi morbo pressi, se morituros credant, quali quod benevolentibus deneganda sit; Id autem rationi per ipsam legem assignatæ aduersum est, infirmæ valetudine pro frequentiori contingentiā enunciata; Bene tamen, eodem retento assumpto, ut non solemnis forma sit, sed probatoria, cum ea tamen magis certa, perfecta que probatione, quæ subiectæ materiæ suspicioni congrua est, ista validi, vel grauius infirmi qualitas, ex qua manat imminentis necessitatis, vel respectivè majoris commoditatis inspectio, nimium ponderabilis est pro regulando iudicis arbitrium, super majori, vel minori testium idoneitate, vel sinceritate actus, non autem, ut pro generali regula id statuendum sit, litteræ, vel formalitati inhærendo, cum id scholasticis, & academicis congruum, à forensibus abhorrendum sit.

In terris Ecclesiæ, seu Legislatoris temporali ditioni subiectis, in quibus Canonica lex, temporalis etiam legis vim habet, quæ civili præponderet, etiam inter laicos, quamvis de prophanis dispositionibus agatur, hæc testandi forma recepta est, nisi locorum leges municipales aliter statuunt, ut in Urbæ præsertim, ejusque districtu, magis receptum est, ejus Statuto legum civilium observantiam demandante.

In iis verò terris, quæ de directo, seu mediato ejusdem Ecclesiæ temporali dominio sint, sub Regum, vel Principum subalterno regalis feudi dominio plenum jus principatus præ se ferente, sub quaestione est, an hæc forma admittenda sit, variis variis sententiis; Ea tamen opinio admittenda est, quæ in loco recepta sit, ut generaliter in plerisque, utriusque civilis, & canonici juris discordantiis, praxis docet.

Pro loco item qualitate, ac moribus regulanda venit decisio, an parochi scripturæ, ea fides absque testium iudiciali examine præstanda veniat, quæ Notariis præstatur, quorum vicem, in parvis præsertim locis, ubi eorum copia non habeatur, explicare solent parochi, quibus majus probatæ fidei testimonium, vel authenticationem habentibus, non minor adhibenda videtur fides, quam parum experto, parumque probato laico Notariatum habenti, longè minori examine, ac diligentia conferri solitum, quam parochialium collatio fiat, ideoque usui nimium deferendum est.

Quamvis autem lex Canonica, in Ecclesiastico foro, ubique terrarum servanda sit, atque civili prævaleat; Sub non improbabili tamen quaestione est, in iis diversorum Principum ditionibus, in quibus testamenta jure civili regulentur, sub *terrarum Imperii* generali vocabulo, ita ab illis Ecclesiæ discreto, explicari solitis, an una, vel altera lex attendi debeat, magisque communis Juristarum sensus, cum præmissa generalitate procedendo, ut foris canonicus ubique canonicam, non autem civilem legem sequi debeat, hanc testandi formam

admittit; Id verò non placet, cum improbabile sit, ut in eadem individuare, vel dispositione, contradictoria validitatis, ac invaliditatis qualitas, pro fori accidentali diversa qualitate practicanda veniat, sed eadem in omnibus pro subiecta materia lex esse debeat, attendendi. s. illum, qui inter loci incolas magis communis, ac receptus est usus, cujus diversitas, magna parere apta est absurda, ut in usuraria quoque, ac censuali materia advertitur. *de hac forma testamenti de jure Canonico in cap. cum esset disc. 25.*

Civilis autem legis dispositione attenda, plures pro ejus subtilitate, in paganorum indifferentibus, ac non privilegiatis ultimis voluntatibus, adhibentur initio insinuata distinctiones, inter directas dispositiones, sub testamentorum vocabulo explicatas, ac obliquas, quibus codicillorum, vel simplicium ultimarum voluntatum, aut legatorum, & fideicommissorum vocabulum congruit, sive illud expressè per testantes adhibeatur, sive ex legis potentia actus, qui sub testamenti, ac directæ dispositionis nomine, seu verbo explicatus est, in codicillos, vel aliam obliquam dispositionem ex aliquo defectu resolvatur.

Testamentorum verò duas in paganis, ac non privilegiatis, eadem lex distinguit species; Unam eorum, quæ in scriptis, vel solemniter dicuntur, quæ apud antiquos Romanos magis in usu erant, utpotè pro communi voto, clausam, ac ignotam continentiam voluntatem, non nisi post mortem aperiendam; Alteram verò, quæ nuncupativi vocabulum habet, per quam dispositio, testantis ore palam coram testibus explicata, omnibus innotescat.

Prima species, septem testes idoneos rogatos, ac literatos propriam subscriptionem, propriamque sigillum, vel illud testatoris adhibentes, ejusdemque testatoris subscriptionem, aliasque plures tam in confectio, quam in apertura exigat solemnitates, quarum interventus adeo rigorosè per legem desideratus est, ut modicus defectus totum viciet, neque conversionem in codicillos, vel minus solemnem voluntatem admittat, nisi clausulæ, vel alia verba diversam explicent voluntatem; Ideoque tanquam nimium periculosa forma, quæ testari volentes frequentius intelatas efficiebat, penè aboleta videtur, nullusque, vel nimium rarus ejus usus est.

Periculosa pariter, atque communi testantium voto aduersa videtur altera nuncupativi testamenti forma propriam voluntatem ita patefaciendo coram eodem septenario rogatorum testium numero; Tum ob necessitatem explicandi eam voluntatem, quam non nisi post mortem patefieri, commune votum est; Tum etiam, ob ejusdem voluntatis authenticam probationem, ita nimium rarè ad praxim deducibilem, Vel ob superuentam aliorum testium mortem, Vel ob eorundem diversitatem, quæ ex malitia, vel ex memoriæ imbecillitate, aliove accidenti sequatur, unde propterea idem resultare videbatur effectus, ut intestati decederent, qui testati mori voluerunt.

Hinc Interpretum prudentia, ex his inconvenientibus edocta, alteram induxit meliorem, magisque usu receptam mixtam formulam, de utraque specie participantem, quia nempe in scripturam clausam, ac sigillatam voluntas redigitur, non nisi post mortem patefacienda, ideoque in hac parte, solemnis, vel in scriptis speciem habet, in reliquis autem, ejusdem solemnis testamenti rigorosis solemnitatibus non subjacet, sed nuncupativi potius more regulatur; Ideoque nuncupativi nuncupatione implicita, nomen habet.

Quia

De LUCA
De
Testamentis
et ext.
CIV
9

Quia nempe, ultimâ voluntate redactâ in scripturam, seu schedulam, propriâ, vel alienâ manu conscriptam, eam clausam, ac sigillatam, non pro ea sigillatione, quæ in testamento solemnî, pro forma necessaria est, sed pro ea, quæ ad meliorem clausuræ custodiam fiat, in ea, coram septem testibus, ad id rogatis testator dicat, ejus testamentum, vel ultimam voluntatem contineri; Quinimò etiam si hæc declaratio fiat relativè ad eam schedulam, quam penes tertium, ab eo nominatum, vel in certo specificato loco per ipsam repositam esse asserat.

Cumque ista testandi forma, privato more coram testibus, easdem producere valeat difficultates, quæ in testamento verè nuncupativo nuncupatione explicita insinuatæ sunt; Hinc prudenter, communis usus induxit publici Notarii interventum, ut ita desuper publicum rogaretur instrumentum, cui fides præstanda est, ubi de falsitate non doceatur, quamvis testes interim pereant, vel absint, nulla eorum examinis necessitate urgente, vel illa aperturæ solemnitate, quæ in testamento privato more confecto desideratur.

Facti autem potius, quàm juris in hac testandi specie quæstiones cadunt, super ipsius nempe schedulæ veritate, vel identitate, cujus certitudo, etiâ ubi publico Notario tradatur, desideranda venit, ob alterius suppositionem, quæ fieri potest, ac solet, unde propterea, an testantis, vel alterius voluntas, effectum sortiatur, variis varia super hac identitate, vel certitudine opinantibus; Aliquibus scilicet eam omnimodam desiderantibus probationem, quæ contrariam suppositionis, vel alterationis possibilitatem præcisè excludat; Aliis verò administrativa, minusque rigorosâ probatione contentis, ideoque non modica determinationum diversitas dignoscitur; Verius tamen est, ut facti potius, quàm juris quæstio sit, pro facti qualitate, ac singulorum casuum circumstantiis, prudenti, benèque regulato Judicis arbitrio decidenda; Pluribus pro eodem arbitrio regulando, adhibitis distinctionibus, vel modis, sive argumentorum speciebus sub compendio non cadentibus, ideoque certam regulam generalem, cuiusque casui applicabilem subjecta materia non admittit; Erroneumque est, cum generalitatibus, in hujusmodi quæstionibus procedere.

Ubi verò identitatis sufficiens accedat probatio, ut nempe sit schedula, de qua testator sentit, nil refert, an propriâ vel alienâ manu scripta sit, minusque an ejusdem subscriptionem habeat, neque illa testium, vel sigilli adhibitio desiderantur, cum istæ solemnitates in solemnibus tantum, non autem in nuncupativis præscriptæ sint; Nimiùm autem refert eas accedere, benèque servatas esse, ad veritatis probationem facilius inducendam, cum earum carentia, illam difficiliorem reddere soleat, majoremque suppositionis suspicionem inferat; Quamvis non desint earum potius improbatos, quàm laudatores, ne ita ad testantis voluntatem inferri valeat, ut rigorosam, adeoque periculosam solemnem, vel scripti testamenti formam adhibere voluerit, atque ad eam se restringere.

Ea verò juris quæstio inter Interpretes cadit, in hac nova testandi forma (quæ utpotè ex Interpretum sensu derivata, legum civilium determinationem non habet) an scilicet in obliquis tantum dispositionibus, non autem in directis, ipsaque hæredis institutione, hæc forma admittenda sit, necessitate adhuc vigente, ut ex legum civilium præscripto, hæres ore proprio testatoris, coram testibus declarari, ac publicari debeat; Verior tamen, magisque recepta sententia est, ut etiam quoad hæredis institutionem, a-

liasque universales, ac directas dispositiones, hæc implicita nuncupatio, sufficiat, cum pro communi usu, ipsam hæredis institutionem occultam esse principaliter intersit, ac desideretur; Ideoque ad præmissam facti quæstionem super (schedulæ veritate, ac certitudine totum restringitur. *de his testamentis nuncupativis nuncupatione implicita disc. i. cum plur. seqq.*

In usu tamen præsertim apud infimæ, vel mediæ fortunæ personas, est quoque antiqua veræ, ac explicitæ nuncupationis formula, cum eadem tamen prudenti cautela practicari solita, cum qua jam enunciatis occurratur inconvenientibus ex privato testandi modo oriri solitis, adhibendi scilicet publicum Notarium, qui pro locorum legibus, vel styllis sufficientem ad id potestatem habeat, coram septem testibus, voluntatem à testatore explicatam, memoriæ ac facilioris probationis causa, in scripturam reducat, atque publicum desuper instrumentum conficiat, nimiram confidentiam, lege, vel recepto usû, habente de Notario, ut absque testium, vel testatoris subscriptione, aliave solemnitate illi deferatur; Nisi per eodem testamentarios testes, seu aliâ, ejus convincatur falsitas, quæ præsumenda non est, sed perfectè probanda, ideoque eorundem testium varia assertio quæstiones desuper producere solet, quæ utpotè facti, certam non recipiunt regulam, sed pro earum singulari qualitate decidendæ sunt.

In una verò vel altera disponendi specie frequens cadit quæstio, an testantis voluntas, ad Notarii, seu alterius interrogationem, nutu, ac signis explicata sufficiat; Idque patitur certam, ac generalem non recipi regulam, sed pro facti singulari qualitate, ac circumstantiis decidendum venit, an scilicet probabilia concurrant argumenta ut ei, qui interrogationem faciat, atque testator coram testibus, cum solo verbo affirmativo, vel cum nutu, & signis respondit, idem testator propriam voluntatem explicaverit, vel potius de illis agatur suggestivis interrogationibus, quibus graviter infirmi morbo afflicti, mortisque cogitatione turbati, ad effugiendas molestias, pro quodam usu generaliter, vel semper affirmativè respondere solent, ad earum continentiam, vel importantiam non reflectendo, ideoque totum ex facti qualitate pender.

Testium numerus, in una, vel altera testandi specie, uniformis est, nempe septenarius, cum qualitatibus à lege civili præscriptis, ut masculi, ac puberes, & ingenui esse debeant, ideoque nec femina, nec impuberes, neque servi admittantur; Quæstione cadente inter Interpretes, an ea spiritualis obster servilis qualitas, quæ in statu regulari, in quo solemnem professio emissa sit, cum omnimoda penè servorum exæquatione in Religiosis dignoscitur; Verior tamen, magisque recepta est negativa, cum imo religiosa qualitas, testium fidem augeat, eosque magis dignos reddat.

Eorundem testium rogatus per legem desideratus est, in quacumque testamenti formula; Eam tamen hujus requisiti moderationem foris prudenter induxit, ut hujusmodi rogatus, præcisâ solemnitas, vel formalis probatio desideranda non sit, sed ille spectetur finis sive effectus, an seriò, ac præordinatè, testator coram eis ad id adhibitis, suam explicaverit voluntatem, & ne verba casualiter coram amicis, vel aliis accidentaliter in loco repertis, testamentum, aliamque ultimam determinatam voluntatem inducant.

Super ejusdem testamenti, quamvis nuncupativi, tamen, vel alterius nuncupationis, scriptura per Notarium confecta, seu instrumentum desuper extenso, quæstio-

Quæstiones cadere solent super probanti forma, an eam in aliquo deficientem, temporis antiquitas, ac obliuio, aliaque argumenta suppleant, quod obliuio facti potius quæstionem continet, pro eiusdem facti peculiari qualitate determinandam, generalis regulâ defuper non cadente, ut in sua sede *disc. 66.*

Obliuio verò dispositionis species, sub diversis vocabulis explicari solitæ, codicillorum scilicet, legatorum, ac fideicommissorum, & donationum causa mortis, aliarumque ultimarum voluntatum, minoris testium numero contentæ sunt, quoniam quinque tantum sufficere reputantur, iidem tamen sexus, pubertatis, ingenuitatis, ac rogatus, requisitis retentis.

In iis verò testantibus, qui luminum facultate privati sunt, lex civilis, aliquam maiorem præscripsit solemnitate, scilicet octavi testis, quodque ipse voluntatem suam distinctè coram testibus proferte debeat, siue quod ea per fiduciarium ipso distinate conscripta, distinctè ipso audiente, ac approbante, testibus patefiat, octavo ipsius testantis vires quodammodo adimplente; Credunt autem Interpretes, ut hæc non sit præcisa forma, vel solemnitas, cuius omisio actum vitiet, sed potius certior probandi modum contineat ad certum finem inductum excludendi fraudem, ideoque certâ sinceritate accedente, huiusmodi maioris solemnitatis omisio, id non vitiet; Aliis verò id negantibus; Ideoque pro locorum, vel Tribunalium stylis, vel pro facti qualitate, magis, vel minus certam sinceritatem actus redolente, determinationem faciendam videtur; In ea tamen testandi forma, quam canonica lex ut supra induxit, testantis cæcitas maiorem solemnitatem desiderare non videtur. *disc. 36.*

Majores, jura municipalia, quandoque solemnitates exigere solent; Potissimum autem in mulieribus, ut non nisi, cum viri, vel parentum præsentia, vel consensu, testari possint, super quarum legum validitate, vel interpretatione, siue operatione, plures cadunt quæstiones, quæ ex variis distinctionibus, vel facti circumstantiis decisionem recipiunt. *disc. 29. & seqq.*

V.

De testamentis circa solemnitates privilegatis, eas nullas, vel minores desiderantibus, ex locorum legibus peculiaribus, vel Principum indultis, Aut de illis militum, vel patris inter liberos, siue ad causas pias, ac similibus.

OB Romani Imperii dissolutionem, plurimumque Imperiorum, seu principatuum diversitatem, aliquorum peculiare leges, etiam in paganis, nullo privilegio munitis, diversam testandi formam, cum minoribus solemnitatibus præscripserunt, ideoque ad earum normam testari sufficit, ubi ab eo condita sint, qui contra leges communes, disponendi facultatem habeat; Cum etenim à jure positivo hæc testandi forma inducta sit, nil prohibet, (reinitio præmissum est) ut ea, quæ solemnitates respiciunt, per aliam positivam legem immutata sint, siue major, siue minor sit solemnitas, quæ præscribitur *disc. 10. & seqq.*

Quamvis autem, localium, seu municipalium legum natura, vel operatio sit, utramque personarum, ac bonorum copulativam subjectionem exigere; In testamentis tamen, aliisque ultimis voluntatibus ordinandis, ubi testantium favor ita exigit, ut minoribus subjaceant solemnitatibus, se-

cus est dicendum, ut sufficiat, juxta loci leges, vel mores testari, quamvis ille, qui testatur, ibi casualiter moram trahat, seu aliàs ab ea lege sit exemptus, quæ dispositio, ex ipsius testantis potius, quam legis operatione, bona ubique existentia capiat.

Ubi verò peculiaris loci lex, aliàs competentem libertatem restringat, maioreque exigat solemnitates, secus dicendum esse, magis communis Interpretum opinio credit, ut exemptos, vel exteros, accidentalem, vel occasionalem in loco moram trahentes non afficiat, quod tamen pro eorumdem locorum, vel Tribunalium stylis decidendum videtur.

Supremi Principis indulta à Summo Pontifice frequentius, Cardinalibus, aliisque Prælatibus, vel familiaribus concedi solita, huiusmodi solemnitates relaxant, eisque accedentibus, illam sufficit adhibere formam, quam indulta præscribant, quarum amplior formula, Cardinalibus præsertim concedi solita, dispensativa est omnium juris positivi solemnitatum, ut sola schedula propriâ manu scripta, vel subscripta, sufficiat, licet nullo teste munita sit *disc. 6. cum seqq.* Quamvis etenim opinentur aliqui, ut duorum saltem testium interventus desiderandus veniat, fors tamen id non recipit, quoniam si in testamento patris inter liberos, lex civilis solam schedulam sufficere statuit, ubi notabilis inæqualitas inter liberos non fervetur; Atque tunc, non in solemnitate ratione, sed in illa maioris probationis naturalis, ob suspicionem e exinde resultantem, intrat quæstio quæ varias habet opiniones, *de testamento patris inter liberos disc. 26. & seq. & disc. 75.* Ita nil prohibet Principi, cuius indulta vivam positivam legem continere dicuntur, idem statuere.

Eademque ratione solius probationis naturalis, quæ desideratur, receptum est, solam schedulam sufficere in piis dispositionibus, neglectâ credentium opinione, ut duo testes adhibendi sint; Quamvis etenim Canonice legis littera, in huiusmodi piis voluntatibus, juxta Divinum oraculum, duorum vel trium testium interventum præscribat; Demonstrativè tamen, non autem taxativè, ad quamcumque naturalem probationem significandam, id adjectum esse verius est.

Ubi tamen certum sit, causam esse piam, super cuius existentia quæstiones cadunt, ubi alia prophana, sanguinis, vel alterius humane affectionis ratio cadat, cui potius dispositio referri debeat; Atque prophana magis, quam pia, tali casu regula assistit pro facti qualitate limitanda, ideoque certa non cadit regula juris, sed facti potius quæstio est; Id autem in piè dispositis, non ex positivi juris privilegio manat, ut aliquorum erronea opinatio est, sed potius à ratione exemptionis ab eadem lege positiva, quam pia causa obtinet, ideoque sola naturalis probatio sufficit.

Quæstione cadente, ubi cum pia, prophanae quoque causæ mixtura accedat, an huic etiam, eadem probationis forma congruat, quod varias habet opiniones, ac distinctiones, atque pro facti qualitate recipit decisionem. *de testamentis ad pias causas disc. 13. cum plur. seqq.*

Militibus absque solemnitatibus testandi, lex indultit, ubi tamen concessionis ratio vigeat, & non aliàs, quia nempe, in ipso belli conflictu seu acie id sequatur, secus autem ubi solemnitates commodè adhibendi extra aciem, occasio suppetat. *disc. 28.*

Atque idem in testamento patris inter liberos, quoties æqualitatem, vel non magnam inæqualitatem inter eos servet. *dicto disc. 26. & seqq. & disc. 75.*

De LUCIA
de
testamentis
et testat
CVI
9

In hujusmodi autem vel similibus privilegiatis testamentis, in quibus, solemnitatum imperfectio remissa sit, solaque naturalis probatio sufficiat, triplex, facti potius, quam juris qualitas, frequentius cadit; Primò nempe (ubi per schedulam testari contingat) super manus seu characteris verificatione, an per testes, qui scribere viderint, facienda sit, vel sufficiat ea, quæ per testes notam manum habentes, vel per comparisonem fiat; Licet autem juris rigor primam desideret formam, magis communis tamen stylus (Romæ curiæ præsertim) alteram admittit speciem, cum adminiculorum concursu majori, vel minori, ut facti qualitas exigit, prudenti arbitrio ex facti qualitate regulando.

Altera cadit super testium fide, ubi per eos, absque scriptura dispositionem probari contingat, idque certam non recipit regulam, cum juxta generales probationis terminos ex facti qualitate pariter id pendeat, & an testium numerus, vel adminicula illas suppleant exceptiones, quæ perfectam probationem ex bino teste resultantem, impediunt.

Frequentior est tertia, super voluntatis imperfectio, quam pia causa favor, aliaque indulti, vel militaris seu paternæ qualitatis ratio non supplet, cum naturali defectui lex positiva vel Principis potestas non dispenset; Non omnis etenim voluntatis explicatio, validam ac perfectam dispositionem inducit, sed ea quæ ad actum testandi determinatè deducta sit, atque (ut Juristæ dicunt) in termino existat non autem altera, quæ adhuc in via, velleitatem seu futuræ dispositionis præparationem potius redoleat, adeo ut ad aliam actum faciendum perfectio collata sit, ad quem pervenire, mors, vel aliter superveniens casus impedimentum præstiterit; Id autem pariter certam, ac determinatam non recipit regulam cuicumque casui applicabilem, sed ex facti qualitate, & circumstantiis prudenti arbitrio pensandis determinationem recipit; Potissimum verò ex majori, vel minori verisimilitudine, ac fortius ex majori, vel minori suspitione, quæ in facti naturali veritate majori, vel minori desideranda attendenda est; In ea etenim æquali, seu non valdè inæquali benè ordinata patris dispositione inter liberos, quamvis præparationis potius, quam perfectæ voluntatis speciem, vel imaginem habeat, benignius procedendum est, cum potius distributionem, seu divisionem ejus quod natura defert, quam novam dispositionem redoleat, congruumque sit, ut liberi quomodocumque parentis insinuatam prudentem, beneque ordinatam voluntatem sequantur; Secus verò ubi ea dispositio sit, quæ naturali ordine turbato, suis, vel proximis bona tollat, atque extraneis tribuat, quamvis pietatis ratio urgeat, cum Ecclesia, vel pia causa, veritatis, ac justitiæ major cultrix jam perfectam, ac determinatam voluntatem testantis desiderare debeat, incongruumque sit, absque certa domini voluntate, bona conjunctis tollere, sibi que appropriare. *Eisdem locis proximè supra recitatis.*

Pietatis ratio, siue animæ favor, eam alicubi consuetudinem induxit, ut pro eo, quem intestatum decedere, casus præbeat. Episcopus pro assis viribus, debitaque proportionem piè testetur, ut verisimiliter ipse defunctus egisset, si testatus esset; Ubi tamen incertum sit, an testato, vel intestato decedere in animo haberet; Secus autem si intestatò decedendi voluntas accedat, cum præsumptionem contraria veritas tollat; Perfectè autem cum iis requisitis, quæ in consuetudine contra jus desiderantur, ea probanda est, atque probata, discretè (ut præmissum est) pro viribus, ac verisimili voluntate,

ad exercitium hæc facultas deducenda est, omni prorsus ipsius facultarii, vel suorum directæ vel indirectæ utilitate prohibita; Quia verò consuetudinem hanc, ex pio ac laudabili motivo inductam, praxis in corruptelam potius transmutare solet, laudabilius idcirco abolenda videtur. *disc. 24.*

VI.

De testamenti, vel alterius ultimæ voluntatis, aliàs solemnitis, ac perfectæ, accidentali inefficacia, ob revocationem, vel inofficiositatem, aliamque nullitatem à lege inductam, sive conversionem in aliam speciem, aut per caducitatem, aliamque casum.

Frequentius contingit, ut solemnitatis, perfectione neglectâ, adhuc testamentum, aliave ultima voluntas inefficax remaneat, idque ex pluribus contingere casus præbet; Potissimum verò ubi aliis ordinatis legatis, ac dispositionibus, hæredis institutio negligatur, quæ testamenti caput dicitur, eique perfectionem præbet, ipsaque cessante illud corrumpit; Nisi legis benignitas, illum subintelligat universalem hæredem, cum quo, jure legati, seu aliàs particulariter dispositum sit, qui hæres efficitur.

Quamvis autem antiqua lex, hæredis institutioni, certam verborum formam præscripserit, qua neglectâ, nimium rigorosè agendo, testamentum irritabat; Benignius tamen nova lex agendo, inordinato rigore isto moderato sola substantia veritatis contenta est, ideoque quæcumque licet obliqua, & impropria verba, quæ bonorum universitatem denotent, seu aliàs testantis voluntatem explicant, ad id sufficientem reputantur, quamvis sub legati vocabulo.

Ejusdem quoque scripti hæredis incertitudo, idem vitium, ut omissio, producit, nisi per extrinseca argumenta certitudo haberi valeat pro facti qualitate; In hoc autem piæ causæ favor operativus est, ut certæ causæ incertitudo; dispositionem omnino irritet, neque intestato successori locum aperiat, sed universalis Ecclesiæ commodo dispositio cedat, juxta varios locorum mores vel Pontificias provisiones, cum in piè dispositis, Dei, ac animæ propriæ certitudo accedat, incertitudo autem accidentia percutiat. *disc. 22.*

Liberorum, vel parentum, quos honorabili institutionis titulo, lex civilis nominari mandat præteritio, vel injusta exhereditatio, testamenti nullitatem, vel rupturam, siue inofficiositatem causat; Clausulæ autem in testamentis adjici solitæ, dispositiones ita præservent, ut directæ forma corrupta, in obliquas, & codicillares convertantur, ideoque legata, & fideicommissa non cessent, nisi de illorum liberorum, vel parentum præteritione agatur, quæ ignoranter facta sit, quia testator eos non habere crediderit, seu de illa exhereditatione, quæ ex falso præsupposito facta sit, adeo ut verisimilitudo urgeat, quod in liberorum vel parentum damnum ita dispositum non esset, si de ipsis cogitatum foret.

Ab hujusmodi autem rupturæ, seu inofficiositatis defectu exempta sunt militum testamenta, quibus adinstar, (juxta unam sententiam) illa Clericorum exquarta sunt, cum iis declarationibus, de quibus in sua sede. *disc. 58. cum pluribus seqq.*

Dolus, vel falsa suggestio, seu violentia, vel iracundiæ calor, pro facti qualitate, eandem producit inf-

infectionem; *disc. 33. & seqq.* Sive ea disponendi species, quæ captatoria per Juristas dicitur; *disc. 42. & seqq.* Sive quæ alterius liberæ voluntati, non autem arbitrio commissa sit, cum declarationibus in sua sede contentis, non de facili sub compendio explicabilibus.

Posteriore autem testamento seu alia ultima voluntate, priorem revocari certum est, ubi posterior, valida, perfectaque, sit habeatque derogatoriam expressè in primo declaratam, quæ implicita sufficit, si minus prior firma manet *disc. 63. & 76.* Nisi posterior, eam contineat animi declarationem, ut priori omnino abolita, ubi jure testati ultima non subsistat, intestato decedere potius voluit sit; Ex quibus autem verbis, vel signis, vel ex quo temporis intervallo, testamenti, revocatio resulet, ut intestatæ successioni locus fiat, certa regula non cadit, cum ex facti qualitate, variisque voluntatis argumentis id pendeat, *disc. 64.*

Cancellatio item, vel interlineatio, sive sigillum deleto, vel funicularum dissolutio, testamenti revocationem arguit, aliaque similia voluntatis mutationem arguentia *disc. 65.* Sive inimicitia cum testamentario superventæ, quæ omnia, juris inducunt præsumptionem, contraria probatione, vel fortiori præsumptione elidibilem, pro facti qualitate, cuius potius, quam juris quæstiones esse dignoscuntur.

Qui verò directam ex testamento hæreditatem petierit, an ob obliquam codicillorum jure, (priori viâ non suffragante) convolare valeat, sub quæstione cadit idque ex facti qualitate, variisque facti circumstantiis decisionem recipit. *disc. 58.*

Sive an codicillaris, vel æquivolens clausula, generica sufficiat, vel in ipsi specificæ dispositione adjecti debeat, ut testamentum salvet; Vel in testamen-

to mulieris, vel idiotæ suam faciat operationem, cum similibus, in sua sede videndum est *Eod. disc. 58. & seqq.*

Hæredis prædecessus testatoris, testamenti caducitatem inducit, nisi alter sit datus substitutus, qui de secundo, primus hæres efficiatur.

Ita verò intestatus decedere dicitur, qui nullum condidit testamentum, ac ille qui condidit, sed scriptus hæres ex eo hæreditatem non adeat, *Tit. de fideicommiss. disc. 88.*

Per codicillositem testamentum non revocatur, quoniam hæreditas directo codicillis dari, vel adimi non potest, cum declarationibus ut in sua sede, *disc. 20. & 21.*

Superveniens testatoris dementia, testamenti jam validè confecti invaliditatem non operatur. *dec. 41. 92*

Super fiduciarii autem declaratione, vel fidei plures cadunt quæstiones, certam regulam non recipientes, sed ex facti qualitate decidenda, *Disc. 47. & 48. & sub tit. de fideicommiss. disc. 182. & 183.*

Filiorum superveniencia testamenti revocationem causat, nisi facti qualitas aliud suadeat. *disc. 62.*

Quando autem per contractum, vel per ultimam voluntatem, dispositio ordinata sit, ex facti qualitate pendet, ut in sua sede. *disc. 70.*

Et quæ testantium præcepta obligatoria sint, vel sperni potius valeant, pariter diversas recipit distinctiones, ac declarationes, in sua sede recensitas. *disc. 71. & seqq.*

Exequutorum autem testamenti quæ sit potestas, & an hoc munus Religiosi suscipiant, & exerceant, varias pariter habet distinctiones, ac declarationes. *disc. 68. & 56.*

In modo autem recognoscendi testamentum, certa quoque regula non datur, ideoque in sua sede quoque videndum est. *disc. 66. & 67.*

De LUCA
de
Testamentis
et ceteris
CIV
9